

2. Кутазова И.В. Механизм уголовно-процессуального обеспечения недопустимости разглашения данных уголовного судопроизводства /: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика; оперативно-розыскная деятельность» / И.В. Кутазова. – Тюмень, 2011. – 24 с.
3. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон від 13.04.2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10, № 11–12, № 13. – Ст. 88.
5. Гузь В.І. Організація та тактика діяльності підрозділів внутрішньої безпеки по протидії розвідницьким заходам злочинних формувань // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених: Зб. наук. праць. – Х., 1997. – Вип. 3–4. – С. 144–148.

УДК 343.2

Д'ЯКОВСЬКИЙ Г.Л.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ТА ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ, ВЧИНЕНОГО ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ ОСІБ

Наукова стаття присвячена висвітленню деяких аспектів розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого організованою групою осіб. Розглядаються особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів з метою більш швидкого розслідування кримінального правопорушення.

Ключові слова: незаконне позбавлення волі, викрадення людини, взаємодія, слідчі (розшукові) дії, тактика.

Научная статья посвящена освещению некоторых аспектов расследования незаконного лишения свободы и похищения человека, совершенного группой лиц. Рассматриваются особенности взаимодействия следственных и оперативных подразделений для более быстрого и эффективного расследования преступления.

Ключевые слова: незаконное лишение свободы, похищение человека, взаимодействие, следственные (розыскные) действия, тактика.

The scientific article is devoted of some aspects of unlawful imprisonment and kidnapping committed by group of persons. The features of the interaction of the investigative and operational units for faster and effective investigation of the crime are devoted too.

Key words: unlawful imprisonment, kidnapping, interaction, investigation (investigative) actions, organization, tactic.

Вступ. Розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого організованою групою осіб, зазвичай характеризується складністю в отриманні доказової інформації з різних джерел. Адже, по-перше, злочинці залишають небагато матеріальної доказової інформації на місці події, по-друге, свідків та очевидців вчинення досліджуваної категорії кримінальних правопорушень буває досить мало. Тому на початковому етапі розслідування важливим моментом є взаємодія слідчих та оперативних підрозділів. Адже злагоджена взаємодія усіх працівників Національної поліції України, а також вміння слідчого організувати та провести відповідні слідчі (розшукові) дії дає змогу по крихтах зібрати всю можливу інформацію. Тому особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого організованою групою, вимагають ґрунтовного висвітлення.

Дослідженням взаємодії слідчих та оперативних підрозділів займалися відомі вчені, як-от: Л.І. Аркуша, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, В.Д. Берназ, А.Ф. Волобуєв, В.А. Журавель, А.В. Іщенко,

© Д'ЯКОВСЬКИЙ Г.Л. – здобувач кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Н.С. Карпов, О.Н. Колесніченко, Є.Д. Лук'янчиков, В.Г. Лукашевич, М.І. Порубов, М.В. Салтевський, В.В. Тіщенко, Л.Д. Удалова, К.О. Чаплинський, С.С. Чернявський, В.Ю. Шепітько, М.П. Яблоков. Та в їх роботах не було приділено достатньої уваги особливостям взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого організованою групою.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого організованою групою осіб.

Результати дослідження. За даними Генеральної прокуратури України, у 2013 р. вчинено 283 факти незаконного позбавлення волі та викрадення людини, за якими в 126 випадках було складено обвинувальні акти, у 2014 р. – 1974, за якими обвинувальний акт було складено лише у 103 кримінальних провадженнях, а у 2015 р. – 873, водночас обвинувальний акт було складено лише у 139 кримінальних провадженнях, а у 2016 р. – 576, водночас обвинувальний акт було складено лише у 118 кримінальних провадженнях.

Крім того, необхідно зазначити, що у досліджуваній категорії кримінальних правопорушень, за якими провадження направлені до суду, близько 50% вчинювались групами осіб. Розглядаючи взаємодію слідчих та оперативних підрозділів, одразу варто вказати на те, що вона є найбільш необхідною для ефективного та швидкого розслідування в будь-яких кримінальних провадженнях.

Так, 10.02.2011 р. близько 20:00 гр. Б. та гр. К. знаходилися в автомобілі «Фольксваген», біля будинку С. Поблизу під'їзду № 3 випадково зустріли раніше знайомого гр. Ц., з яким виник конфлікт, під час якого гр. К. наніс гр. Ц. удари руками та ногами по різних частинах тіла, силоміць заштовхав його до автомобіля, чим фактично позбавив останнього свободи пересування. Після цього в автомобілі надів на голову гр. Ц. матерчатий мішок, горловину якого зв'язав мотузкою на шиї останнього та поклав гр. Ц. в автомобілі на підлогу. Продовжуючи злочинні дії, спрямовані на викрадення та незаконне позбавлення волі гр. Ц., гр. Б. та гр. К. на вищевказаному автомобілі вивезли потерпілого у невідоме місце, лісосмугу, де зняли з голови гр. Ц. мішок, та гр. К. продовжував наносити гр. Ц. численні удари по голові, тулубу та вимагав повідомити, де знаходиться викрадене у гр. Б. майно. У подальшому близько 23:00 10.02.2011 р. гр. К. із гр. Б. на вищевказаному автомобілі привезли гр. Ц. до будинку С, де і залишили [7]. Лише завдяки взаємодії слідчих та оперативних підрозділів працівники правоохоронних органів змогли зібрати інформацію на початковому етапі розслідування.

А.Я. Хитра визначає взаємодію слідчого зі співробітниками оперативних підрозділів під час здійснення кримінального провадження як засновану на законі і спільності завдань у кримінальному судочинстві погоджену колективну діяльність, яка передбачає ефективне використання правових заходів і сил слідчих, зумовлена їх компетенцією, формами діяльності і спрямована на розслідування і попередження злочинів [11, с. 6].

П.Т. Скороченко вважає, що суть взаємодії слідчого та оперативних підрозділів полягає в їх спільній діяльності [6, с. 82–83]. Під взаємодією слідчого та оперативних підрозділів І.В. Усанов розуміє погоджену діяльність зазначених суб'єктів, засновану на законних та підзаконних нормативних актах, що націлена на реалізацію певної тактики з метою встановлення та подальшого викриття особи, що вчинила злочин [10, с. 70].

У свою чергу В.В. Топчій зазначає, що сутність взаємодії слідчого й оперативного працівника при виявленні та розкритті злочинів полягає у комплексі узгоджених процесуальних й оперативно-розшукових дій, що спрямовані на розкриття, розслідування і запобігання злочинів [8, с. 168].

Також важливим питанням в аспекті взаємодії правоохоронних органів є розшукова робота. Вона проводиться слідчим у процесі розслідування і тільки процесуальними чи організаційно-технічними засобами. Оскільки розшукові заходи і слідчі (розшукові) дії, що проводяться з метою розшуку, здійснюються в процесі розслідування кримінального правопорушення, вони є елементами цього процесу.

Як зазначають науковці, суб'єктами розшукової роботи під час провадження досудового розслідування є слідчий та орган дізнання, в особі начальника органу дізнання чи особи, яка провадить дізнання. Суб'єктами взаємодії та координації у процесі розшукової роботи також можуть бути прокурор, експерти, спеціалісти, представники громадськості та засобів масової інформації [2, с. 223].

Важливим питанням є визначення об'єктів розшукової роботи. Ми підтримуємо позицію вчених, які виділяють людей (підозрюваних, обвинувачених, засуджених, потерпілих, свідків), трупі та їхні частини, тварин (як предмет злочинного посягання) та їхні трупи, речові докази та інші предмети (документи, транспортні засоби), майно, на яке може бути накладено арешт.

Серед характерних закономірностей розшукової роботи слідчого, що мають важливе значення з криміналістичного погляду, необхідно назвати такі:

- відбиття об'єктів у матеріальному світі, що дає змогу їх індивідуалізувати та ототожнювати;
- залежність поведінки розшукуваних осіб від місця та умов, де вони перебувають;
- зумовленість вибору та способу приховування розшукуваних об'єктів від професійних здібностей, психологічних якостей, досвіду особи;

- взаємозв'язок способів приховування розшукуваних об'єктів та їх застосуванням [2, с. 223]. Ми підтримуємо позицію О.В. Грибовського, який виділив наступні принципи взаємодії:
- взаємна відповідальність;
- активне застосування сучасних методик;
- оптимальне використання наявних можливостей;
- дотримання загальних засад оперативно-розшукового та кримінального провадження;
- забезпечення нерозголошення цих оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій;
- відповідальність [1, с. 252].

Інакше кажучи, взаємодія під час незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого групою осіб, – це тісна співпраця усіх учасників процесу, їх узгоджені дії під єдиним керівництвом слідчого. Водночас необхідне чітке розмежування функцій зазначених осіб відповідно до їхнього процесуального статусу, адже взаємодія – це раціональне поєднання можливостей, методів і засобів незалежних суб'єктів.

Підставами взаємодії оперативних підрозділів та слідчих під час виявлення, припинення та розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого групою осіб, є наступні:

- спільність мети і завдань оперативних працівників та слідчого (адже лише за умови об'єднання зусиль органи досудового розслідування й оперативні підрозділи зможуть ефективно виконати свої завдання);

- однакова юридична сила процесуальних актів оперативних підрозділів та слідчого;
- необхідність використання можливостей оперативного підрозділу і слідчого (слідчий має право провадити слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії (ст. 40 КПК України), оперативний підрозділ може здійснювати негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні виключно за письмовим дорученням слідчого, прокурора (ст. 41 КПК України)).

Досліджуючи організацію взаємодії слідчих та оперативних працівників під час розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого групою осіб, потрібно зважати на факт двох її управлінських рівнів:

- рівень діяльності служб та підрозділів;
- рівень розслідування конкретного кримінального правопорушення.

Відповідно до КПК, до процесуальних форм взаємодії належать наступні:

- надання допомоги слідчому під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40 КПК України);
- доручення і вказівки слідчого щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40, 246 КПК України);
- фіксація та надання слідчому (прокурору) результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 252 КПК України).

До цієї групи взаємодії, на думку В.Ю. Шепітько, належать такі питання:

- передача слідчому матеріалів про виявлені шляхом оперативно-розшукових заходів ознаки злочину з метою вирішення питання про порушення кримінальної справи;
- проведення слідчим процесуальних дій одночасно зі здійсненням органом дізнання узгоджених оперативних заходів;
- проведення оперативно-розшукових заходів у справі, в якій не встановлена особа, яка вчинила злочин, після передачі цієї справи слідчому;
- виконання доручень слідчого щодо проведення розшукових дій;
- здійснення заходів щодо встановлення особи, яка підлягає притягненню як обвинувачена після припинення досудового слідства;
- отримання інформації та документів про операції, рахунки, внески, внутрішні та зовнішні економічні угоди фізичних і юридичних осіб [3, с. 311].

З огляду на зміни у процесуальному законодавстві до процесуальних форм, що можуть використовуватися під час розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого групою осіб, належать наступні:

- надання слідчому матеріалів, зібраних під час оперативно-розшукової діяльності, з метою вирішення питання щодо внесення відомостей до ЄРДР;
- виконання оперативним підрозділом доручень слідчого щодо перевірки оперативно-розшуковим шляхом відомостей, які мають значення для встановлення наявності чи відсутності підстав з метою внесення відомостей до ЄРДР за оперативними матеріалами;
- проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій за дорученням слідчого;
- проведення разом із невідкладними слідчими (розшуковими) діями необхідних оперативно-розшукових заходів;
- проведення оперативно-розшукових заходів за дорученням слідчого щодо встановлення місця перебування особи, яка ухиляється від притягнення до кримінальної відповідальності.

Аналіз опитування працівників оперативних і слідчих підрозділів поліції дав змогу виділити серед процесуальних форм їх взаємодії найбільш розповсюджені під час розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого групою осіб:

- виконання доручення слідчого про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій;
- проведення оперативно-розшукових заходів для встановлення осіб, що вчинили групове хуліганство, та інформування слідчого про їх результати;
- сприяння слідчому під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Обов'язковою ознакою названих форм взаємодії підрозділів поліції є те, що вони ґрунтуються на нормах КПК. З іншого боку, непроцесуальні (організаційні) форми є способами зв'язку слідчого та оперативних працівників.

М.С. Тюрін зазначає: «Якщо процесуальні форми можна назвати способами співпраці, то організаційні форми будуть характеризуватися як способи зв'язку. Організаційні форми зв'язку існують поза межами процесуальної діяльності слідчого» [9, с. 67–68]. На основі позиції В.Д. Пчолкіна, до основних непроцесуальних (організаційних) форм взаємодії слідчих і оперативних підрозділів під час розслідування злочинів [5, с. 117], на нашу думку, належать наступні:

- ознайомлення слідчого з оперативними матеріалами в межах, передбачених відомчими нормативними актами;
- спільне обговорення й оцінювання даних, одержаних у результаті проведення оперативно-розшукових заходів, щодо їх достатності для внесення відомостей до ЄРДР;
- спільне планування слідчих (розшукових) дій і тактичних операцій, спрямованих на виявлення доказової інформації;
- спільна діяльність слідчих і оперативно-розшукових підрозділів на початковому та наступних етапах розслідування;
- створення слідчо-оперативної групи за конкретним кримінальним провадженням;
- взаємний обмін усною та письмовою інформацією оперативних працівників і слідчих з питань, що стосуються їхньої діяльності;
- спільні виїзди слідчого й оперативних працівників для проведення слідчих (розшукових) дій;

З огляду на зазначене необхідно вказати, що непроцесуальна форма взаємодії полягає в безпосередній реалізації функціональних обов'язків слідчих та оперативних працівників у процесі розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого групою осіб. Це пояснюється тим, що вона не має процесуального характеру і зазвичай регулюється відомчими нормативними актами. Саме в них передбачена більшість організаційних заходів, що спрямовані на забезпечення узгодженої та цілеспрямованої діяльності працівників Національної поліції в кримінальному судочинстві.

До найбільш поширених форм взаємодії працівників різних підрозділів Національної поліції України під час розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого групою осіб, належать:

- обмін інформацією – 81%;
- спільне планування оперативно-розшукових заходів – 29%;
- виконання письмових доручень – 78%;
- спільне використання наявних сил та засобів – 41%.

Висновки. Відзначимо, що взаємодія у розслідуванні незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого групою осіб, є його важливим аспектом. Загалом це складова частина організації розслідування, заснована на законі і спільності завдань у кримінальному судочинстві погоджена колективна діяльність, яка передбачає ефективне використання правових заходів і сил слідчих, зумовлена їхньою компетенцією і формами діяльності, спрямована на розслідування і попередження злочинів. Взаємодія під час розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого групою осіб, – це тісна співпраця усіх учасників процесу, їх узгоджені дії під єдиним керівництвом слідчого.

Список використаних джерел:

1. Грибовський О.В. Взаємодія оперативних і слідчих підрозділів під час виявлення, припинення та розслідування неправомірної вигоди / О.В. Грибовський // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – № 1. – 2015. – С. 246–254.
2. Криміналістика : [навч. посіб.] / [Р. І. Благута, Р. І. Сибірна, В. М. Бараняк та ін.] ; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. – К. : Атіка, 2012. – 496 с.
3. Криміналістика: Підручник для студ. юрид. ВНЗ / [Кол. авт. Глібоко В.М., Дудніков А.Л., Журавель В.А. та ін.]; за ред. В.Ю. Шепітька. – Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 684 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. – К. : Закон і бізнес, 2016. – 320 с.
5. Пчолкін В.Д. Поняття, сутність та завдання взаємодії оперативних підрозділів ОВС / В.Д. Пчолкін, В.М. Ечченко // Вісн. Луганськ. акад. внутр. справ ім. 10-річчя незалежності України : спецвипуск. – 2004. – Вип. 3, ч. I. – С. 109–121.

6. Скорченко П.Т. Взаимодействие следователя, оперативно-розыскных органов и экспертно-криминалистических подразделений в процессе раскрытия преступлений // Криминалистика : учебник / под ред. И.Ф. Пантелеева, Н.А. Селиванова. – М. : Юрид. лит., 1988. – 592 с.
7. Справа № 1-153/12 : Архів Богунського районного суду м. Житомира, 2014 р.
8. Топчій В.В. Взаємодія та координація в діяльності органів внутрішніх справ з виявлення та розкриття злочинів / В.В. Топчій // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015. – Серія ПРАВО. – Випуск 30 (Том 2). – С. 165–169.
9. Тюрин Н.С. Формы оперативно-розыскной и следственной деятельности / Н.С. Тюрин // Правовые проблемы укрепления российской государственности. – Ч. 10 : Проблемы уголовного процесса в свете нового Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации : [сб. ст.] / под ред. Ю.К. Якимовича. – Томск : Изд-во Томс. ун-та, 2002.
10. Усанов И.В. Проблемы раскрытия и расследования серийных убийств на сексуальной почве / И.В. Усанов. – М.: Издательство «Юрлитинформ», 2005. – 168 с.
11. Хитра А.Я. Взаємодія слідчого та органу дізнання при провадженні кримінальних справ : курс лекцій / А.Я. Хитра, В.О. Кучер. – Львів: Держ. ун-т внутрішніх справ, 2009. – 100 с.

УДК 343.123.1

ІВАНЦОВА О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ Й ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ У ХОДІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У ГАЛУЗІ ЦУКРОВОГО ВИРОБНИЦТВА

У статті розглянуто питання призначення й проведення судових експертиз у ході розслідування злочинів у галузі цукрового виробництва. Проаналізовано особливості виробництва, постачання й зберігання цукру.

Ключові слова: цукор, цукрове виробництво, судова експертиза, судово-технологічна експертиза, судово-хімічна експертиза, судово-товарознавча експертиза, судово-економічна експертиза, призначення судової експертизи, проведення судової експертизи.

В статье рассмотрен вопрос назначения и проведения судебных экспертиз в ходе расследования преступлений в сфере сахарного производства. Проанализированы особенности производства, поставки и хранения сахара.

Ключевые слова: сахар, сахарное производство, судебная экспертиза, судебно-технологическая экспертиза, судебно-химическая экспертиза, судебно-товароведческая экспертиза, судебно-экономическая экспертиза, назначение судебной экспертизы, проведение судебной экспертизы.

The appointment and conduction of forensic examinations during the investigation of crimes in the area of sugar production are reviewed in the article. Peculiarities of the production, delivery and storage of sugar are analyzed.

Key words: sugar, sugar production, forensic examination, technological examination, chemical examination, merchandising examination, economic examination, to order forensic examination, execution of an examination.

Вступ. Національна система контролю харчових продуктів і продовольча безпека неможливі без вжиття ефективних заходів щодо перевірки харчової продукції й дотримання виробниками нормативно-технічних документів у сфері безпечності й якості продовольчих товарів. У зв'язку із розвитком ринкових відносин в Україні значно розширився асортимент продовольчих товарів, а тому в судово-

© ІВАНЦОВА О.В. – здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 6 (Харківський національний університет внутрішніх справ), провідний спеціаліст-юрисконсульт юридичного відділу (Північно-східний офіс Державна аудиторська служба)